

Віра Маковська

Грайфсвальдський університет ім. Ернста-Морітца-Арндта

УРОК ІЗ СУБТИТРАМИ: НЕВИКОРИСТАНИЙ РЕСУРС У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Працюючи у сфері викладання іноземних мов, неможливо не відчувати виклику часу, який вимагає майже у кожній ситуації нових методів навчання, нових форм роботи, нових підходів. Ревізія традиційних теорій і пошук нових ідей – це ті найголовніші теми, які активно обговорюють у сфері дидактики викладання іноземних мов за останні кілька років. Ми маємо справу зі зміною парадигм у концепції викладання іноземних мов, які пов'язані з радикальними суспільними змінами, не в останню чергу із процесом освітніх реформ у Європі, а також із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти стосовно вивчення, викладання та оцінювання.

За останні роки у дидактичну термінологію навчання іноземних мов увійшли такі термінологічні «бренди», як «комунікативний підхід», «міжкультурна комунікація», «транскультурність», «багатомовність», «інтерактивність» та ін. Чільне місце у дискусії про нові вимоги щодо викладання іноземних мов посідає проблема нових технологій, нових медій і спеціального підходу до них – проблема медіа-компетентності. Термінологічне визначення самого поняття «медіа-компетентність» (Medienkompetenz – нім., media competence – англ.), а також використання цього терміна в дидактиці викладання української мови заслуговує на окреме дослідження¹. У своїй статті я використаю поширене у німецькій системі освіти трактування медіа-компетентності як здатності до «кваліфікованої, самостійної, творчої та соціально відповідальної дії щодо медій» [4, S. 120].

У той час, коли західні дослідники ставлять питання про перенасичення уроків іноземної мови медійними сигналами, про засліплення «кольором і звуком», небезпеку, пов'язану з необдуманим використанням різних інтернет-джерел і браком теоретичної рефлексії у цих питаннях, українська наукова думка витає навколо «впровадження»

¹ У цій статті я свідомо послуговуюся терміном «медіа-компетентність». На жаль, цей термін рідко зустрічається у теорії викладання української мови, натомість ним активно послуговуються західні вчені.

нових технологій у процес навчання. Це аж ніяк не докір українським дослідникам, бо західні суспільства перебувають на іншому етапі розвитку, і цей факт просто змушує нас до своєї, української рефлексії навчального процесу, критичного і збалансованого погляду на ті процеси, які відбуваються на Заході, а не лише копіювання чужих ідей і бездумного перенесення їх на наш ґрунт.

Те, що нові технології необхідно використовувати і що вони – неоціненний ресурс для уроків іноземної мови, вже давно підтверджено; на цю тему існує незліченна кількість досліджень з опрацьованими матеріалами [2, S. 67-86; 3, S. 81]. Так, нові медії стали невід’ємною частиною наших буднів: теперішні студенти спілкуються в Неті, слухають інтернет-радіо, відео, використовують мобільні телефони і т. д.² Незважаючи на свою фізичну присутність, ці всі атрибути сучасного технічного прогресу все ще залишаються «поза аудиторією». Вони мають зайняти свою нішу і на уроці української мови як іноземної.

Побудований на принципах комунікативного навчання, сучасний урок іноземної мови орієнтується на *практичне* використання цієї мови у будь-якій мовній ситуації. Такий урок повинен пропонувати різноманітні мовні ситуації, в яких можна було б використовувати набуті знання. Такі вимоги неможливо задовольнити без використання нових медій та нових навчальних технологій – саме вони відкривають інші можливості у процесі навчання іноземної мови, роблять урок автентичним, актуальним, різноманітним, що сприяє ефективному вивченню цільової мови. Медіа-компетенції стали частиною тих компетенцій, які формуються на уроці іноземної мови.

У цій статті я хочу звернути увагу на один із багатьох ще невідкритих медіа-ресурсів, які можна дуже ефективно використовувати на уроках мови, – це титрування відеоматеріалу або створення субтитрів (цікавим дослідженням на цю тему є [1]).

У своїй практиці викладання української мови у Грайфсвальдському університеті ім. Ернста-Морітца-Арндта мені не раз доводилося по-новому відкривати для себе потенціал традиційних

² На цьогорічному «Дні медіакомпетенцій» в одній із федеральних земель Німеччини було представлено різні медійні проекти у навчальних закладах. Багато із них, як, наприклад, «Створення аудіоеккурсій» чи «Створення радіопрограм» ініціювалися (!) в дошкільних установах: http://www.schleswig-holstein.de/Medienkompetenz/DE/Aktuelles/Medienkompetenztag_2012/themenboersen_2012__blob=publicationFile.pdf (посил. від 3.10.2012)

медіа, що дало можливість випробувати інноваційні підходи у викладанні української мови. Технічне забезпечення, теоретична база, креативний підхід і, звичайно, заангажованість моїх студентів стали мотивуючим фактором у таких проектах.

Минулого року ми зініціювали свій власний інститутський («слов'янський») кіноклуб. Нашою метою було створення платформи для показу східноєвропейських фільмів, їх перегляд і дискусія. «Самега obscura» (так називається наш кіноклуб) стала дуже популярною не лише серед студентів слов'янського відділення, але і місцем зустрічі відкритих до чужої культури студентів неслов'янських спеціальностей. І тут виникла проблема мови, бо більшість фільмів існувала лише мовою оригіналу, а більшість студентів не володіли мовою взагалі або їхні знання були недостатніми для розуміння цих фільмів. Це завдання ми вирішили своїми силами, започаткувавши цілі проекти з титрування. Першим нашим проектом став російськомовний фільм «Марина Цветаева: Страсти по Марине» режисера А. Осіпова. Комплексність цього проекту полягала в тому, що він відбувався в рамках кількох семінарів: літературознавчий семінар з російського модерну, семінар на тему творчості Маріни Цветаєвої, перекладознавчий семінар та курс російської мови. Заключним акордом у цьому проекті став відкритий показ фільму із субтитрами німецькою мовою у нашому кінозалі.

Ефект від роботи над таким проектом був відчутним у багатьох моментах – в першу чергу в опануванні матеріалами та в мовному прогресі студентів. Це стало такою собі «практичною студією», яка підтвердила ефективність навчання мови в інших, нетрадиційних формах. У свої семінари з вивчення мови я намагаюся інтегрувати роботу із субтитрами. Зважаючи на обмеження в часі, доводиться вибирати компактні відео, з якими можна випробувати різні форми роботи зі субтитрами (субтитри українською мовою, субтитри німецькою мовою, створення свого власного тексту).

Рамки цієї статті не дозволяють описати всі технічні нюанси такої роботи. Коротко зауважу, що на сьогодні існує безліч різних програм, які підтримують титрування і які без особливих труднощів можна завантажити з Інтернету. Серед них є програми, які підтримують режим перекладу, режим коректури, режим синхронного перекладу і т. д., що дає простір для експериментів на заняттях. Серед найпопулярніших програм, які досить зрозумілі для пересічного користувача, можна назвати програму Subtitle Workshop 2.51, серед

більш професійних і, відповідно, складніших у користуванні – AHD subtitles maker professional.

Робота з відео може включати різні за жанром і характером матеріали: починаючи від мультфільмів, короткометражних фільмів, відеороликів, інформаційних випусків аж до художніх і науково-популярних фільмів. Формат роботи з відео- та аудіоматеріалами залежатиме від поставлених цілей і може варіюватися – синхронізація, переклад, дублювання.

Повернемося до тепер дуже популярної у навчанні іноземних мов **моделі компетенцій**. Використовуючи роботу зі субтитрами на уроках української мови, ми активуємо всі важливі у навчанні іноземної мови компетенції. У першу чергу ми розвиваємо **фахові компетенції** студентів – їх рівень знання мови. При роботі відпрацьовуємо різні необхідні при вивченні мовні навички. Поєднання вербальної та візуальної форм подання матеріалу забезпечує ефективне сприйняття нової інформації та сприяє швидкому її запам'ятовуванню. Працюючи з відео, студенти прослуховують по кілька разів одні і ті ж фрази, які потім легко розпізнаються і відтворюються поза аудиторією. Це робота не лише з незнайомою лексикою, але й цілими синтаксичними конструкціями, робота над інтонацією, шліфування правильної вимови. Процес оформлення субтитрів у текстовому редакторі відпрацьовує письмові навички. Цей аспект у роботі з субтитрами є дуже важливим, бо дає унікальну можливість вправляти набір тексту на клавіатурі українською мовою. Зважмо на дивний факт: незважаючи на те, що у нашій щоденній практиці ми набираємо тексти переважно на комп'ютері, на уроках іноземної мови ми послугуємося письмом виключно у зошитах та на дошці.

Залежно від складності і звукового наповнення відеороликів, їх можна використовувати на різних мовних рівнях, починаючи від початківців аж до володіння мовою на рівні спеціаліста. Тут слід звернути увагу на величезний потенціал, який несуть в собі тексти на діалектах, на суржикі, пісні та рекламні тексти, тексти різних темпів та різної чіткості і т. д.

Очевидно, що робота над тим чи іншим відеоматеріалом передбачає засвоєння певних знань з цільової культури. При перекладі чи навіть при перегляді відеоряду завжди виникають ситуації, які концентрують в собі певні культурні явища. Такі ситуації працюють на користь країнознавства.

Можна, скажімо, показати відеоряд без звуку і дати можливість студентам створити свою звукову базу до відеоряду. У такий спосіб тренуються не лише мовні навички, але розвивається і креативне мислення.

Безумовно, такі відео-проекти спрямовані і на освоєння **медіа-компетенції**. Студенти вчать працювати з відео- та аудіо-програмами, вони здобувають знання у новій для них аудіо- та відеосфері, сфері кіно, зустрічаються з досі невідомими проблемами когерентності відео- та аудіообразів, проблемою вдалого і лаконічного перекладу, темою «вільного» перекладу та ін. Під час роботи з відео-програмами студентам доводиться використовувати Інтернет-джерела, коректурні програми і, звичайно, звертатися до традиційних наукових джерел (тлумачні, історичні, перекладні, орфографічні, орфоепічні словники, правописи, граматики). Під час роботи з субтитрами формуються також і **соціальні компетенції** учасників, адже цю роботу можна виконувати у великих і малих групах, самому чи у парах, дистанційно у віртуальному проекті чи в аудиторії.

«Кінець» – цим написом у відеоряді не закінчується робота над субтитрами. Презентації такого проекту чи то на семінарі, чи на уроці, чи поза аудиторією сприяють зростанню самооцінки студента і мотивують у подальшому вивченні мови (це кодове слово західних дидактів – «*self-competence*» чи «*Selbstkompetenz*»). Презентація проекту – не лише важлива фаза у процесі евалюації студента та його роботи чи роботи групи. Презентуючи свої результати, студенти усвідомлюють усю комплексність набутих ними знань. «*Finis coronat opus*» не лише у переносному, але й у прямому значенні. Цей вираз не випадково став девізом багатьох американських шкіл: набуті тут вміння і навички роблять учнів переможцями у складному процесі навчання.

-
1. Burger, Günter: Die Verwendung intralingualer Untertitel beim Einsatz audiovisueller Medien: Hindernis oder Hilfe für den Fremdspracherwerb? / Zeitschrift für romanische Sprachen und ihre Didaktik, 4 (2010) 1, S. 9-21
 2. Küster, L: Medienkompetenz und Ästhetische Bildung im Fremdsprachenunterricht. In: Blell, G./ Kupetz, R. (Hrsg.): Fremdsprachenlernen zwischen Medienverwahrlosung und Medienkompetenz. Frankfurt am Main: 2005, S. 67 – 86.

3. Loehndorf, Harald: Computer im Fremdsprachenunterricht – ja oder nein: grundsätzliche Überlegungen. / FSU, 1994, Nr. 2, S. 81.
4. Tulodziecki, G: Medien in Erziehung und Bildung. Grundlagen und Beispiele einer handlungs- und entwicklungsorientierten Medienpädagogik. Bad Heilbrunn: 1997, S. 120.